Nr. 17 Vilnius 1938 m. rugpiūčio 30 d. I metai

ŪKININKAS

::: SAVAITINIS „AIDO“ PRIEDAS ŪKININKAMS :::

Medelių naikinimas pakelėse yra liguistas mūsų įportis

Dažnai skundžiamės, kad labai daug turime atidirbti „šarvarko“ ant kelių ir tai kasmet, neatsižvelgiant į tai, ar ūkininkai turi kiek laisvesnio laiko ar net nespėja nudirbti svarbiausių savo ūkio darbų. Dar labiau skundžiamės, kad privalome didelius mokesčius mokėti ne tik valstybei, bet ir valsčiaus savivaldybei.

Per keliolika metų, rodosi, tiek daug sumokėjome visokių mokesčių, surinkome iš laukų visus akmenis ir suvežėme ant kelių. Keliai gi per tą laiką mažai kur žmoniškiau pataisyti. Kitur to didelio darbo ir išlaidų vaisiaus visai nematyti — keliai kaip buvo blogi, toki patys ir pasiliko.

Bene daugiausia surinktų mokesčių valsčius išleidžia kelių taisymui ir mokyklų statybai. Daugelyje vietų geresni keliai buvo mėginta apsodinti įvairiais medaliais: liepomis, beržais, uosiais, topeliais ir kt., kad tuo būdu būtų galima juos papuošti, pagražinti.

Deja, visas tas darbas ir išlaidos, susijusios su medelių sodinimu pakelėse kiek kartų nuėjo niekais ir jokio tikslo neatsiekė. Pasodinti medeliai pakelėse, kad ir pririšti ir aptverti buvo nuo gyvulių, nieko tas negelbėjo — nekultūringo žmogaus ranka išnaikino juos per keletą mėnesių iki paskutinio. Medelių naikinimo tikslas dažniausiai yra: nusilaužiama medelis arkliui pavaryti, nuo šunio apsiginti ar šiaip pasispirti, o dažnai net ir be jokio tikslo — dėl kaž kokio nesuprantamo malonumo.

Jeigu mes dažnai nesuprantame ir neįsivaizduojame, kaip gražiai atrodo kelias, medžiais apaugęs, gal nesame niekur to matę, tai bent privalome suprasti tai, kad tie medeliai sodinami už mūsų pačių sunkiai uždirbtus ir dažnai su sekvestratorium išreikalautus pinigus. Medelius naikindami pakelėse, elgiames visai kaip neprotingi sutvėrimai, parodydami tuo tik savo nekultūringumą, neišsiauklėjimą ir kartu stoką bet kokio supratimo apie visuomenės turtą. Medelių naikinimas yra daug didesnis nusikaltimas už vagystę. Ir jeigu kas esti nučiuptas ar susektas, medelius naikinant, būna smarkiai baudžiamas piniginėmis baudomis ir kalėjimu, kaip visuomenės turto naikintojas. Kodėl, sakysime, mes gerai suprantame, kad yra biaurus darbas, jeigu kur pasitaiko, kad ūkininkai iš keršto ar pavydo vienas kito sode nupiausto pasodintus medelius. Tai kodėl gi negalime suprasti, kad lygiai blogai elgiamės, kai naikiname pakelėse medelius, pasodintus visos visuomenės ir kartu paties naikintojo lėšomis. Šiuo atveju yra daug d'desnis nusikaltimas, nes jis naikina daugelio žmonių bendrą turtą, užgauna ir papiktina juos visus kartu.

Svetimšalis važiuodamas mūsų keliais ir matydamas tik kai kur pakelėse likusį nulaužtą medelį (daugumos medžių nė žymės nėra, kur jų būta), pamano sau, kokių čia laukinių žmonių gyvenama..., kurie net savo bendrą turtą naikina, kaip neprotingi keturkojai.

Dažnai ir mes jau mėgstame pasigirti, kad esame gerokai ar net labai susipratę tautiškai ir ūkiškai, kad esame civilizuoti ir kultūringi žmonės. Vejamės, kaip įmanydami, visokias madas, perkamės dviračius ir net motociklus ir važinėjame jais gerėdamiesi. Bet tik užtenka pasižiūrėti į mūsų krašto kelius, kad galėtume įsisąmoninti sau, kaip labai mes dar esame atsilikę civilizacijoje nuo kitų Vakarų Europos kraštų.

Rašančiam šiuos žodžius teko matyti Silezijoje (prieš karą Austrijoje dabar Lenkijoje) kelius apsodintus ne beržais ar kitais miško medžiais, bet puikiausiais vaisiniais medžiais: obelimis, kriaušėmis ir čerešnėmis. Tie vaismedžiai pakelėse, nors kasmet linksta nuo vaisių derliaus, nekeno nėra laužomi ir naikinami. Maža to, nieks nedrįsta nuo jų ir vaisiaus nusiskinti, nors ir sargas nematytų. O, koks gražumas tokio kelio! Rodosi, kad visą laiką važiuoji per puikiausį sodą. Pavasarį vaismedžiai būna visi pasipuošę žiedais, vasarą — raudonuoja ir kvepia jų vaisiai. Dar gražiau esą Tiroliuje, kur visi keliai esą apsodinti vaisiniais medžiais.

Mūsų žmonės ne tik vaismedžių, bet ir laukinių medžių negali pakęsti savo pakelėse. Mūsų keliais važiuojant, sustojus kur viduryje lauko neturi prie ko arklio pririšti, nekalbant jau apie pavėsį, kuris taip labai yra reikalingas ir žmonėms ir gyvuliams vasaros kaitrų metu. Taip pat nuo menkiausio lietaus negalime niekur pasislėpti, eidami keliu, nes nėra nė vieno medžio.

Norėdami būti tikrai kultūringais ir civilizuotais žmonėmis, privalome ir elgtis, kaip tokiems žmonėms pritinka. Kaip mūsų priežodis sako: turi būti pagal Jurgį ir kepurė.

Medelius pakelėse turime branginti ir saugoti nuo gyvulių ir tamsių ar blogos valios žmonių. Piktadarius turime patys sudrausti ir pasipiktinti jų biauriu darbu.

Jei susekame nepataisomus medelių naikintojus, pasielgkime su jais griežtai, paduokime teisman, kad jie atliktų užtarnautą bausmę.

Ne tik viešieji, didesni keliai reikia apsodinti medžiais, bet taip pat ir maži lauko keliukai reikia papuošti medžių aliejomis. Mažus, privačius kelius privalo pataisyti ir apsodinti patys ūkininkai, nes jais tik jie vieni dažniausiai naudojasi. Medžiai ne tik teikia daug malonumo žmogui, bet pagražina ir praturtina viso krašto vaizdą. *Č.*

ŪKIŠKOS NAUJIENOS

LIETUVOS VALSTYBĖJE

Auga importas ir eksportas

Jau praėjusiais metais Lietuvos Valstybės prekyba su užsieniais buvo žymiai padidėjusi. Šiemet ji dar labiau padidėjo. Per septynius šių metų mėnesius eksportuota net 27,4 milijono litų daugiau, negu pernai per tą patį laiką. Importas, lyginant su praėjusių metų tuo pačiu laiku, padidėjo 15.8 milijono litų. Bet svarbiausias yra tas reiškinys, kad šiemet Lietuvos prekyba yra daug pelningesnė, negu praėjusiais metais. Pernai per pirmuosius septynius mėnesius buvo gauta 2,6 milijono litų nuostolių, o šiemet jau net 9 milijonai litų pelno. Pernai per pirmuosius septynius mėnesius buvo eksportuota už 110 mil. litų, o importuota už 112,6 mil. litų. Šiemet per tą patį laiką eksportuota už 137,5 mil.

litų, o importuota už 128,5 mil. litų. Vertės atžvilgiu šiemet yra ypač išaugęs ir žymiai padidėjęs Maisto ir Pienocentro gaminių eksportas. Šiemet Lietūkis labai išplėtė ir javų eksportą, kuris pernai buvo visai sumažėjęs. Kiaulių Maistas pernai per 7 mėnesius eksportavo už 6,7 mil. litų, o šiemet už 11,7 mil. litų, šviežios mėsos—pernai už 2 mil. lt., o šiemet už 3,4 mil. litų, kumpių, dešrų ir konservų pernai už 600.000 litų, o šiemet už 1,2 mil. litų ir t. t.

Importuota šiemet daugiausia trąšų, cemento, naftos, žemės ūkio mašinų ir t.t. Šių prekių šiemet daug daugiau importuota, negu pernai.

Ryšium su tuo šiemet pagyvėjo ir prekių tranzitas geležinkeliais ir vandenimis. Vidutiniškai per pirmąjį šių metų pusmetį jis padidėjo 17%. Pernai buvo pervežta 66.444 tonos, o šiemet per tą patį laiką 78.068 tonos. Ypatingai yra padidėjęs žalios ir pusiau apdirbtos medžiagos ir gatavų dirbinių tranzitas.

Durpių kuro užteks 100 metų

Pelkių Lietuvoje yra gana daug. Bet tokių pelkių, kuriose būtų storesnis durpių sluoksnis, yra žymiai mažiau. Pelkės su durpių klodais, nemažesniais, kaip vieno metro storumo, laikomos durpynais. Tokių pelkių, kurias galima vadinti durpynais, Lietuvoje yra apie 70.000 ha, iš kurių apie 6.000 ha tenka Klaipėdos kraštui. Didesnieji durpynai yra valdžios nuosavybėje. Ūkininkams priklauso tik apie ketvirtadalis visų durpynų. Pagal apskaičiavimus visuose durpynuose žaliavos ištekliai siekia dviejų trečdalių milijardo kūbinių metrų. Jei tas visas durpių kiekis būtų iškastas ir išdžiovintas, tai būtų gauta apie 700 milijonų erdmeterių, o skaitant svoriu — apie 230 milijonų tonų sauso durpų kuro. Šio kuro, turint galvoje dabartinį Lietuvos suvartojimą ir laikant, kad kitokio kuro nebūtų vartojama, užtektų šimtui metų. Turtingiausi durpynai yra Marijampolės ir Šiaulių apskrityse. Daug jų yra ir Mažeikių ir Tauragės apskr. Mažiausiai durpių yra Biržų ir Kėdainių apskr. Vidutinis durpynų gilumas siekia 3,15 metro. Dažnai sutinkami ir 7—8 metrų gilumo durpynai. Tačiau kai kuriose vietose rasta durpynų, kurių sluoksnis turi net 16 metrų. Durpynus tvarko tinkamai paruošti miškininkų mokykloje specialistai.

Valdininkai padės užveisti sodus

Lietuvoje norima kuo greičiausiai ir kuo daugiausiai užveisti sodų. Tam tikslui pavartojamos įvairiausios priemonės. Šiuo metu kilo naujas sumanymas, kuris greičiausiai bus ir vykdomas. Būtent, visi tarnautojai ir valdininkai šiemet rudenį bus įpareigoti pagal savo algos didumą nupirkti savo giminėms atitinkamą kiekį vaismedžių skiepų ir nusiųsti kaiman, kur bus pasodinti jų tėviškės bei giminių ūkiuose. Vaismedžius nupirkusieji tarnautojai gaus tam tikras korteles, su kuriomis savo įstaigoms įrodys, kad pareigą atliko. Tai įdomus ir labai naudingas sumanymas, kuris, įvykdžius, atneš daug naudos visam kraštui.

MŪSŲ KRAŠTE IR KITUR

IV Šiaurės Mūgė ir Lietuvos Valstybės pirkliai

Kaip žinome, šiemet rugsėjo mėnesio 17 d. Vilniuje bus atidaryta t. v. IV Šiaurės Mūgė, kuri tvers arti 2 savaičių laiko. Jau praėjo ketveri metai nuo paskutiniosios tokios mūgės. Vilniuje leidžiamas Pramonės ir Prekybos Rūmų laikraštis „Przegląd Handlowo-Gospodarczy" pažymi, kad šių metų Šiaurės Mūgė būsianti nepalyginamai įdomesnė nei anksčiau buvusios. Girdi, susinormavę santykiai su Lietuva. Todėl tikimasi, kad Lietuvos ūkiškos sferos gyvai susiinteresuosiančios šia mūge. Nes ir ankstesniais metais, kada dar Lietuva buvo mūru atsitvėrusi nuo šio krašto, jau ir tada dažnai lankydavęsi Šiaurės Mūgėse Vilniuje Lietuvos ūkiškų sferų atstovai ir gyvai duomėdavęsi jomis, tik negalėdavę užmegsti prekybinių tranzakcijų. Dabar jau tos kliūties nesą, todėl būsiąs lengvai įmanomas lietuvių kontaktavimas su Lenkijos gamyba.

Jau dabar mūgėje esą užimta 75% vietų. Todėl bijomasi, kad jų nepritrūktų. Ateityje norima taip padaryti, kad Šiaurės Mūgės direkcija galėtų veikti nuolat, be pertraukos, nes iki šiol veikė tik atsitiktinai.

Kiek Lenkijoje yra naminių gyvulių

Praėjusiais metais Lenkijoje buvo priskaitoma 10,6 milijonų galvijų, 3,9 mil. arklių, 7,7 mil. kiaulių ir 3,2 mil. avių.

Vidutiniškas karvių pieningumas buvo tais metais apie 1500 kg pieno per metus iš vienos karvės. Tokiu būdu per visus metus visos Lenkijos karvės davė apie 10,5 milijardų kg pieno.

Metinė visų gyvulių gamybos vertė (pienas, mėsa, mėšlas) apskaičiuojama 2 milijardų auks. sumai. Nes pagaminama apie 2 mil. kvintalų jautienos ir veršienos ir apie 700 mil. kvintalų mėšlo.

Vaisinių medelių kainos

Lenkijos vaisinių medelių ir krūmų augintojų sąjunga jau paskelbė ateinančiam rudeniui ir pavasariui skiepų kainas. Pagal šį kainoraštį turėtų būti tokios obelaičių skiepų kainos: aukštastiebių (aukšta liemenių) 3 auks. už 1 štuką, 27 auks. už 10 št., 227 auks už 100 štukų; obelaitės vidutinio aukštumo bus 10% pigesnės, arba kaštuos— 2.70 auks. už 1 št., 24,30 auks. už 10 št. ir 204.30 auks už 100 št. Kriaušaitės bus dar brangesnės: aukštaliemenis — 3.50 auks. už 1 št., 32,50 auks. už 10 št., 270 auks. už 100 št.; vidutinio aukštumo kriaušaitės 10% pigesnis. Čerešnės: 2.75 už 1 št., 25 auks. už 10 št., 200 auks už 100 št. Slyvos: 3,25 auks. už 1 št., 30 auks. už 10 št. ir 260 auks. už 100 št. Medeliai du kart skiepyti 10%—15% brangesni.

Kiaušiniai bus galima pardavinėti tik pagal svorį

Nuo š. m. rugpiūčio mėn. 28 d. pradėjo veikti Ministerių Tarybos išleistas parėdymas, kuris uždeda pareigą visiems detaliams kiaušinių pardavinėtojams kiaušinius pardavinėti tik pagal svorį, o ne štukomis, kaip buvo iki šiol. Be to krautuvininkai privalo prie kiaušinių iškabinti parašus, kurie rodytų ar kiaušiniai yra švieži ar konservuoti. Šio parėdymo vykdymą gyvenime stropiai prižiūrės bendroji valdžios administracija.

Tačiau šis parėdymas neliečia ūkininkų, vištų augintojų. Jie galės savo kiaušinius pardavinėti, kaip norės, tai yra, kaip ir iki šiol.

Mažai eksportuojama grybų

Šiemet buvo labai sausas pavasaris ir vasara, todėl nebuvo palankių sąlygų grybams augti. Šią vasarą iš Lenkijos mažai dar grybų išvežta užsienin. Pavyzdžiui, džiovintų grybų birželio mėnesį eksportuota apie 3000 kg, o liepos mėn. 9.600 kg. Šiek tiek buvo eksportuota ir žalių grybų. Iš Lenkijos grybai daugiausia eksportuojami Vokietijon, Prancūzijon ir Švaicarijon.

Kiek eksportuota vaistinių žolių

Šiemet liepos mėnesį pradėta eksportuoti užsienin vaistinės žolės. Per tą mėnesį jų eksportuota apie 53.500 kg Anglijon, Belgijon, Danijon ir Čekoslovakijon.

Obuolių eksportas Vokietijon

Neseniai, vykstant lenkų - vokiečių prekybos deryboms, vokiečiai pasisiūlė pirkti Lenkijoje menkesnės rūšies obuolių marmelado gamybai už 400 tūkst. auks.

Nauja javų politika ir įstatymas

Š. m. rugsėjo 4 d. pradės veikti naujas įstatymas apie javų politiką, kuris buvo išleistas šiemet rugpiūčio mėn. 6 d. (Dz. U. R. P. Nr. 56). Šis įstatymas stengsis išlaikyti pastovias javų kainas, t. y., tokias kainas, kurios apmokėtų ūkininkams javų gamybą. Kaip žinome, bus imamas tam tikras mokestis už miltus ir kruopas, pagamintus prekybai. Iš tų mokesčių surinktais pinigais bus premijuojamas javų eksportas, kad tuo būdu būtų galima pašalinti iš vidaus rinkos javų perteklių, kuris numuša kainas.

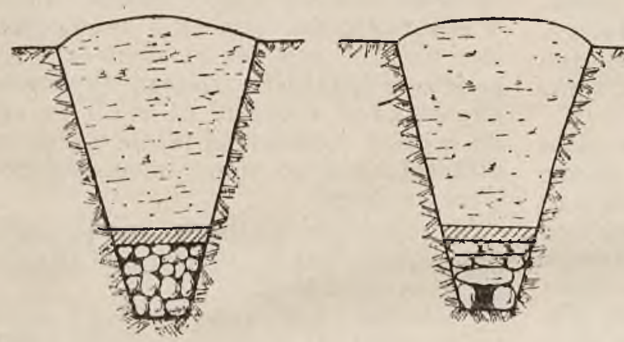
Dabar skubiai ruošiamas įstatymui vykdomasis parėdymas. Manoma, pradėjus veikti šiam įstatymui, galutinai turės paaiškėti javų kainų būklė. Dabar javų kainos yra nupigusios žemiau jų gamybos išsimokėjimo ribų.

Minėtas įstatymas sudaris ūkininkams ir nemaža keblumų. Nes kiekvienas ūkininkas turės gauti iš savo valsčiaus leidimą tam tikram grūdų kiekiui susimalti savo ūkio reikalams. Kas sumals daugiau, nei bus tame leidime pažymėta arba mals be leidimo, turės mokėti minėtą mokestį.

Kaip parinkti ir paruošti sodui vietą

Sodui vieta reikia parinkti pačioje sodyboje arba arti prie sodybos. Jei kuriama nauja sodyba, tai reikia parinkti jai tokią vietą, kad būtų galima ir sodą užvesti.

Labai svarbu sodui dirvos pasvirimas, nes lygioje dirvoje vaismedžiai labiau nukenčia nuo vėjų ir šalčių. Be to lygi, didesnė dirva dažniausiai gali būti peršlapia ir reikalinga nusausinimo, kas nemaža kaštuoja.

Akmenų drenai. Dešinėje drenas su kanalu (skyle).

Geriausia sodui vieta yra nežymiai palinkusi į pietus. Tokioje vietoje yra daugiausia šilimos ir greičiau žemė pradžiūsta pavasarį ir rudenį. Blogiausia vieta sodui yra pasvirusi į šiaurę: šalta, drėgna, maža saulės šviesos. Neblogas yra dirvos pasvirimas ir į vakarus, tik šiuo atveju sodas rudeniais labai nukenčia nuo vakarų vėjų.

Labai gerai yra, kai sodo vieta yra apsaugota nuo vėjų naturaliu būdu: kalnais ar miškeliais. Jeigu tokios natūralios apsaugos nėra. reikia sodą apsodinti įvairiais medžiais, nes be to neįmanoma būtų pelningą sodą užauginti. Svarbiausia sodas turi būti apsaugotas iš šiaurės ir vakarų pusių. Taip pat ir iš rytų pusės verta apsaugoti. Iš pietų pusės sodo visai nereikia apsodinti medžiais, bet palikti atvirą. Tada sodas turės daugiau šilimos, saulės šviesos, nebus užtemdomas kitų medžių ir geriau vėdinsis. Sode aklai apsodintame aukštais medžiais iš visų keturių pusių esti labai tvankus oras, nėra jokio vėdinimosi kaip viduryje miško. Todėl susidaro labai patogios sąlygos įvairiausiems sodo kenkėjams veistis.

Iš šiaurės ir vakarų pusės geriau būtų sodą apsodinti eglėmis, nes jos žiemą ir vasarą saugoja sodą nuo vėjų. Be to juose ne taip veisiasi sodo kenkėjai. Iš kitų pusių gali būti apsodintas sodas lapuočiais medžiais: liepomis, žilvičiais, topeliais, klevais uosiais, šermukšniais ir t. t.

Kokia turi būti sodui dirva

Jei sodas sodinamas tik iš keliolikos ar poros desėtkų medžių tik savo reikalams, tai tada nekreipiama tiek dėmesio į sodo dirvos kokybę. Bet jeigu sodinamas didesnis prekybinis sodas, tai į dirvos kokybę reikia pirmučiausia atkreipti dėmesį.

Juodžemiai ir priemoliai, jeigu jie yra pakankamai gilūs ir tinkami drėgmės atžvilgiu, yra tinkamiausios dirvos vaismedžiams sodinti. Tokiose dirvose ir be ypatingų pagerinimų gerai auga visos vaidmedžių rūšys: obelys, kriaušės, vyšnios, slyvos, čerešnės ir t.t.

Sunkūs moliai blogai praleidžia vandenį ir orą. Drėgnu metu tokios dirvos pasidaro šlapios klampios, o sausu metu greitai sudžiūsta į plutą ir sunku jas gerai įdirbti. Tokiose dirvose netinka visai auginti čerešnės ir lepesnės kriaušės, o geriau auginti ankstyvesnių atmainų obelis ir slyvas. Moliniai mergeliai yra labai derlingi ir todėl gerai tinka sodui. Smėlinius mergelius reikia pagerinti moliu. Kalkingos dirvos ypač gerai tinka kaulavaisiams medžiams. Mažiau tinka grūdvaisiams, o ypač kriaušėms, kurios serga lapų geltimu.

Blogiausios sodui yra žvyruotos dirvos, kurios sausros metu greit perdžiūsta ir įkaista. Tokiose dirvose gali augti tik nedideli vyšnių medžiai, kurie duoda kartais visai gerus derlius.

Smiltingose dirvose vaismedžiai greičiau išsprogsta ir pražydi ir todėl dažniausiai nukenčia nuo pavasario šalnų. Vasarą tokios dirvos labai lengvai išdžiūsta, todėl medžiai jaučia drėgmės stoką. Apskritai smiltingos žemės yra nederlingos ir jose medžiai sunkiai auga ir trumpai gyvena. Grynieji smėliai visiškai netinka sodui sodinti, o smėliai su juodžemiu gali tikti, tik reikia juos pagerinti, privežant molio ir gerai trešiant mėšlu. Durpinės dirvos taip pat netinka sodui. Bet pagerinus jas moliu, smėliu ar melgeliu galima būtų auginti slyvas ir ankstyvesnes abelų atmainas, nes velyvesnės neprinoksta. Tačiau durpynas turi būti pakankamai nusausintas.

Taigi smėliuose, žvyruose ir durpynuose tik tada galima sodinti sodą, kai visiškai neturime kitokios, geresnės dirvos. Bet ir tai pirma tokias dirvas reikia atitinkamai pagerinti, privežant molio, smėlio, durpių, mergelio— kur ko trūksta. Tokiose dirvose galima užsodinti tik nedidelį sodelį savo reikalams, bet niekad neišsimoka užvesti prekybinio sodo.

Medžiams augti yra svarbu ne tik viršutinis dirvos sloksnis, bet ir gilesni jos sluoksniai — podirvis. Kaikurie medžiai šaknimis ima maistą net iš 1—$1^1/_2$ metro gilumos. Todėl svarbu, kad tas sluoksnis būtų pakankamai gausus mineralinėmis maisto dalimis ir turėtų pakankamai drėgmės. Todėl dirvos su giliu smėlio podirviu visai netinka sodui ir smėlio dirvos su negiliai esančiu priemolio podirviu gali visai gerai tikti. Sunkaus molio podirvis yra blogas vaismedžiams, nes nepraleidžia drėgmės ir yra šaltas. Labai kalkingas podirvis taip pat netinka sodui, nes vaismedžiai greit pradeda sirgti. Geriausi sodui podirviai yra priemoliai ir priesmėliai, kurie gerai praleidžia vandenį ir yra derlingi.

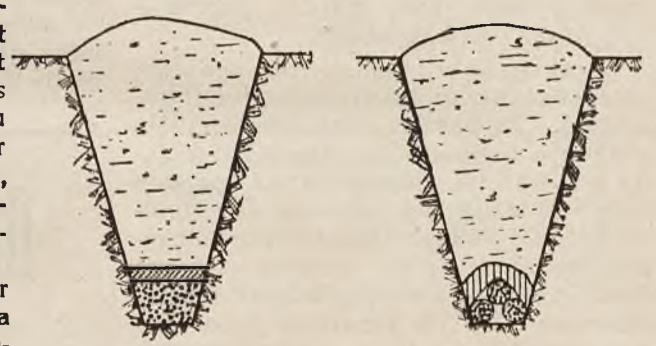
Nepakenčia sodas rūgščių ir labai kalkingų dirvų. Todėl rūgščios dirvos reikia kalkiuoti, o kalkingose dirvose galima auginti tik kaulavaisius, kurie mėgsta tokias vietas.

Sodas nepakenčia negiliai esančio podirvinio vandens, išskyrus slyvas, kurios gali augti ir dirvose su negiliu podirvio vandeniu, nes jos leidžia šaknis visai negiliai.

Peršlapios dirvos reikia sodui nusausinti drenažu arba medinių virbų ar akmenų fašinomis. Atvirais grioviais nusausinimas sode sudaro labai daug nepatogumų. Nusausinant fašinomis, turi būti didesnis dirvos nuotakumas, nei nusausinant drenais, kad vanduo galėtų lengvai nubėgti. Slesnose vietose dar galima vaismedžius auginti ant supiltų kaupų, nenusausinus visos dirvos. Nusausinant dirvą fašinomis, reikia iškasti griovius apie $1^1/_2$metro gilumo ir, pridėjus į juos 20 cm. sluoksnį fašinų (akmenų ar medžių šakų), apdėti velėnomis ir užkasti. Smulkiau apie dirvų drenavimą žiūr. 1938 m. „Ūkininkų Kalendoriuje", 196 pusl.

Sodo išplanavimas

Parinkus tinkamą sodui vietą padėties, dirvos ir podirvio žvilgsniu, reikia tą dirvą išlyginti. išrinkti akmenis ir pašalinti kitus nelygumus. Paskui reikia išplanuoti sodą. Tinkamiausia ir paprasčiausia sodo išplanavimo sistema yra ketvirtainė (kvadratinė). Pasirenkame reikalingą medžių nuotolį vieną nuo kito ir taip išplanuojame medžių eiles,

Kairėje — nesurištų šakų (žabų) drenas, dešinėje — fašinų drenas.

kad kaip nežiūrėtume į sodą, visada matytume medžių eiles.

Gerose dirvos sąlogose geriausias nuotolis obelaitėms bus 10—12 metrų eilė nuo eilės ir medelis nuo medelio eilėse. Blogesnėje dirvoje pakanka 10 m. nuotolio. Kriaušės auga stačiau į viršų, tai joms pakanka 8—10 m. Planuojant madeliams vietas, reikia pradėti planuoti eiles nuo krašto, pav., nuo kelio ar gatvės. Nuo kelio, gatvės, ar ribos su kaimyno žeme reikia pirmąją medžių eilę išvesti per pusę nuotolio: jeigu skiepus sodinsime per 10 m. eilė nuo eilės, tai pirmąją eilę reikia išvesti per 5 m. nuo krašto.

Tose vietose kur bus kasama medeliams duobės, o paskui sodinami medeliai, planuojant reikia įkalti kuolus. Tie kuolai, iškasus duobes ikalami stipriai ir paliekami medeliams pririšti. Apie duobių paruošimą bus parašyta vėliau.

Jau reikia paruošti svirnus javams

Įvairūs kenkėjai: vabaliukai ir kirmėlaitės (kenkėjų drugelių vikšrai ir vabalėlių lervos) kenkia ne tik laukuose javams, bet ir svirnuose grūdams.

Tik geruose, tinkamai vėdinamuose ir laiku išvalytuose svirnuose galima grūdus apsaugoti nuo kenkėjų.

Prieš kuliant naują derlių, kada svirnuose mažiausia grūdų ir giedrios dienos, tada patogiausia svirnus išvalyti. Kas svirnų neišvalo, tas kartais labai didelių nuostolių turi, todėl šį darbą reikia priskaityti prie kitų svarbiųjų vasaros darbų.

Daug vargo ūkininkas turi, kol tinkamai javams įdirba žemę, kol javus pasėja, užaugina, juos nupiauna, suveža į klojimus, kol iškulia ir... po viso to supylęs grūdus į netinkamas klėtis, atiduoda juos gadinti ir naikinti grūdų kenkėjams.

Daugiausia grūdų sunaikina daugelio, kandim aruodine vadinamo, vikšrai (kirmėlaitės) ir vabalėliai, vadinami ilgasnapiu aruodiniu, bei jų lervos (kirmėlaitės).

Kandis aruodinė yra drugelis (išskėtus sparnus) apie pusantro centimet. ilgio. Pavasario pradžioje tie drugeliai skraido svirnuose ir deda ant grūdų kiaušinėlius. Viena patelė padeda apie 100 kiaušinėlių. Vidutiniai po 10 dienų iš kiaušinėlių išsirita vikšreliai (kirmėlaitės), kurie per vasarą, iki rudens, minta grūdais, juos graužia, gadina ir dalį grūdų visai sunaikina.

Ilgasnapiai aruodiniai, tai nedideli, apie pusantro milimetro ilgio, juodi vabalėliai. Jų patelės pavasarį įsigraužia grūduose skylutes (duobutes) ir ten deda kiaušinėlius. Viena patelė padeda apie 150 kiaušinėlų, po vieną ant atskiro grūdo. Vėliau lervos virsta lėliukėmis (kokonais) ir dar tą pačią vasarą iš lėliukių išsirita nauji ilgasnapio aruodinio vabalėliai. Tie vabalėliai deda naujus kiaušinėlius, iš kurių tais pačiais metais išsirita naujos lervos ir jos vėl gadina grūdus. Specialistų yra apskaičiuota, kad iš vienos ilgasnapio aruodinio patelės per vienerius metus išsiplatina apie 20.000 kenkėjų. Taip greit platindamiesi, šie kenkėjai kartais svirnuose padaro didelius nuostolius, tuo labiau, kad ir patys vabalėliai ir jų lervos (kirmėlaitės) grūdus gadina.

Be grūdų kenkėjų, svirnuose dar yra ir miltų gadintojų. Svarbiausi jų milčius didysis ir arkė miltinė.

Milčius didysis, juodas vabalas, apie pusantro centimetro ilgio. Jo lervos (kirmėlės) apie 3 cm ilgio. Vabalai ir lervos gyvena miltuose, miltais minta ir juos gadina. Daugiausia žalos miltuose daro arkės miltinės. Arkės miltinės labai maži, akimis vos matomi, apie pusę milimetro ilgio, gyvulėliai. Jų miltuose kartais labai daug priveisia.

Iškepta, iš šiais kenkėjais apkrėstų miltų, duona esti karti ir nesveika žmogui vagyti.

Visus paminėtus grūdų ir miltų kenkėjus naikinti yra keletas būdų. Bet visus juos geriausia naikinti tinkama svirno priežiūra.

Vasarą, kada svirnuose mažiausia grūdų ir miltų, aruodus reikia gerai išvalyti, grūdus ir miltus laikinai iš jų išsemti, aruodus išplauti karštu šarmu ir vėliau geriau juos išdžiovinti.

Jei kas vasarą aruodus taip išvalysime, tai miltų kenkėjų niekada nebus, nes miltų kenkėjai (milčius didysis ir arkė miltinė) veisiasi tik tokiuose aruoduose, kur miltai ar jų likučiai iš vienų į kitus metus paliekami.

Jei svirnai mediniai, reikia visus plyšius užlipinti molio ir kalkių mišinio koše, o jei svirnai mūriniai, reikia juos dar ir išbaltinti kalkėmis. Tokiuose svirnuose, atėjus žiemai, grūdų kenkėjai neturi kur pasislėpti ir jie patys iššąla.

Vasarą, giedromis, saulėtomis dienomis, visada reikia laikyti svirno duris ir langus atdarus. Tada svirnuose esti sausas oras, kurio negali pakęsti ir grūdų ir miltų kenkėjai.

Vasaros pabaigoje, kada pradedame javus kulti ir grūdus pilti į svirnus, grūdus reikia du kart per savaitę aruoduose maišyti, ir sausomis bei saulėtomis dienomis, ir rudenį laikyti svirno langus atdarus.

Taip prižiūrėdami svirnus neduodame tinkamų sąlygų grūdų ir miltų kenkėjams veistis ir platintis.

Jeigu grūdai ir miltai svirnuose kenkėjų jau apnykti, tai tokius svirnus reikia dezinfekuoti ir tuos kenkėjus išnuodyti. Svirnus dezinfekuoti reikia dvisiere anglim. Tokia dezinfekcija yra paprasta, ir šį darbą gali atlikti kiekvienas ūkininkas pats. Dvisierės anglies galima nusipirkti kiekvienoje vaistinėje. Svirną dvisiere anglim išdezinfekuoti atsieina visai nebrangiai. Dvisierė anglis yra skaidrus, panašus į vandenį, bespalvis, lengvai garuojąs skystimas.

Pirmiausia reikia visus svirno plyšius ir langus popieriu apklijuoti. Po to (geriausia ryte, kada vėsesnis oras, kad dirbant dvisierė anglis greitai negaruotų) išpilstyti dvisierę anglį į lėkštes (lauke) ir lėkštes tuojau sunešti į svirną (lėkštės turi būti molinės ar stiklinės) ir jas padėti aukštesnėse vietose (dvisierės anglies garai sunkesni už orą ir jie sėda žemyn). Į kiekvieną lėkštę geriausia pilti vidutiniai po vieną kilogramą dvisierės anglies.

Dirbant prie dvisierės anglies negalima rūkyti, nes ji labai greitai užsidega ir net sprogsta.

Sunešus į klėtį visas lėkštes, reikia tuojau uždaryti duris ir jų plyšius taip pat aplipyti popieru. Taip uždarytą svirną reikia laikyti apie 48 valandas (dvi paras).

Dvidešimčiai kūbinių metrų svirno talpos, dezinfekcijai reikia imti 1 kg dvisierės anglies.

Jei grūdų ar miltų nedaug, geriausia juos nupilti į stiklinę, ant jų viršaus uždėti lėkštę dvisierės anglies, ir statinę 48 valandas aklai uždaryti. Taip dvisiere anglim dezinfekuojant grūdus, 40 centr. grūdų reikia imti 1 kg dvisierės anglies. Kadangi dvisierė anglis yra nuodai ir jos garai žmogui kenksmingi, todėl su ja visada reikia elgtis atsargiai.

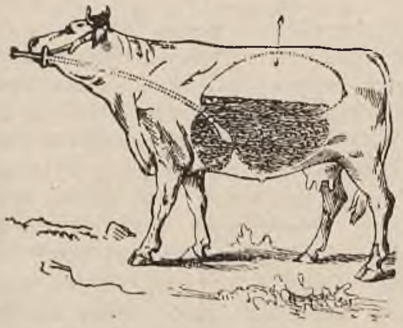
Ūkininkai, nusipirkite gyvuliams zondą

Pastaraisiais metais, pradėjus ūkininkams daugiau sėti dobilų, dažniau pasitaiko gyvulių išputimo nelaimių. Dažniausiai išpunta karvės ir veršeliai. Seniau išputimą žmonės vadindavo gyvatės kirtimu, nuo kurio gydydavo atkalbinėjimu. Kiti vadina tą ligą „pelėmis". Gyvačių mūsų krašte retai kur pasitaiko ir retai jos gyvulius įgelia, o dažniausiai žmonės maišo gyvulių išputimą nuo pašarų su gyvatės kirtimu. Bet tai dažniausiai yra joks gyvatės kirtimas, o tik paprasčiausias išputimas. Nei nuo gyvatės kirtimo nei nuo išputimo jokiais kerėjimais ir užkalbinėjimais negalima gyvulių pagydyti, jeigu jie savaime nepasveiksta. Užkalbinėtojams sekasi užkalbėti todėl, kad, kaip paprastai kiekvienoje ligoje, tik dalis gyvulių krenta, o dauguma savaime pasveiksta. Čia užkalbinėjimai neturi jokios reikšmės ir jais tiki tik tamsūs, prietaringi žmonės.

Yra paprastas ir visiškai tikras būdas gyvuliams gelbėti pasitaikius išputimui. Mažiau staigiuose gyvulių išputimo atvejuose, kada gyvulys mažiau išpunta, galima gyvulį išgelbėti nuo kritimo tokiu būdu. Reikia gyvulio šonus trinti, vedžiojant išilgai kūną šiaudų gryžtėmis, kol gyvulys net sukaista. Kad gyvulys geriau atsiraugtų ir garus išleistų pro snukį, reikia patampyti gyvulio liežuvį, suėmus jį su skepeta už galo. Jei tas nepadeda, tai reikia susukti šiaudų grįžtę, sutepti ją degutu ar žibalu, pažaboti gyvulį ir vedžioti jį į kalną ir į pakalnę. Į vidurį galima įduoti pusbonkį (pusbutelį) aliejaus ar tirpintų taukų. Dar galima pastatyti gyvulį užpakalinėmis kojomis į ravą ir, įrėmus abudu kumsčius į kairiąją, alkanąją duobelę, paspaudyti į priekį, kol gyvulys pradės atsiraugti. Galima taip pat gyvulį apipilti keliais kibirais šalto vandens arba įvesti į ežerą ar pelkę, kad vanduo apsemtų jo pilvą. Tada pilve susispyrę garai nuo šalčio gali susispausti, atsileisti ir prasiveržti pro sunkį ar pro mėšlinę žarną.

Bet jeigu išputimas yra staigus ir gyvuliui gręsia pavojus kristi, o aukš-

čiau minėtos priemonės nepadeda tada reikia gelbėti gyvulį zondos pagalba. Zondą gali įsigyti jei ne kiekvienas ūkininkas, tai visas sodžius tikrai. *Zonda*

Netaisyklinga gyvulio padėtis įvedant zondą.

dabar kaštuoja tik 7.50 auks. Zondą gyvuliui gali įleisti į pilvą kiekvienas ūkininkas. Čia reikia tik šiokio tokio dalyko supratimo ir stengtis pataikyti zondą įleisti į ryklę, o ne į stemplę (pro kurią gyvulys kvėpuoja). Zondą įvedant svarbu tinkamai pastatyti gyvulį, kad jis neužsikištų skrandyje esančiu pašaru. Tam tikslui reikia pastatyti gyvulį priekiu aukščiau, o užpakaliu žemiau. Jeigu, nežiūrint to, zonda užsikimštų, tai reikia ją ištraukus išvalyti ir vėl pakartoti jo įvedimai. Gerai įvedus zondą, gazai išeina pro jos vamzdį laukan ir gyvulys iškart pasveiksta.

Labai staigiuose išputimo atsitikimuose vartojamas dar tam tikras peilis,

Taisyklinga gyvulio padėtis įvedant zondą.

truokaru vadinamas. Juo perduriama karvei karysis šonas alkanosios tuštumos srityje. Tokiu būdu išleidžiami gažai, kurie išeina per truokaro makštį, ištraukus durtuvą. Bet šiai operacijai reikia gero prityrimo ir daug atsargumo, kad neužkrėstų padarytos žaizdos. Geriausia tai gali atlikti veterinarijos gydytojas ar felčeris.

Norint gyvulius apsaugoti nuo išputimo reikia prisilaikyti šių dėsnių, gyvulius ganant: 1) vengti staigaus perėjimo nuo sauso pašaro prie žalio; 2) vengti labai įžėlusių ganyklų, ypač dobilienose; 3) nevaryti alkanų gyvulių į ganyklą, bet geriau duoti prieš tai truputį sauso pašaro arba pradžioje leisti į menkesnę ganyklą, paskui—į geresnę dobilų ganyklą; 4) niekad nešerti gyvulių žalia suvytusia žole; 5) nešerti sugedusiu, supelėjusiu arba rūgstančiu pašaru.

Gyvulių išputimai dažniausiai pasitaiko rudenį, kada gyvuliai ganomi atoluose, ypač dobilų atoluose ir kada esti drėgni, lietingi orai. Tada yra reikalingas ypatingas atsargumas gyvulius ganant. Svarbiausia saugoti, neleisti gyvulių į šlapius atolus. *M. Č.*

Nupiauti dobilus, ar nuganyti

Dobilai mūsų krašte jau taip prasiplatino, kad retas kuris ūkininkas jų nesėja. Nesėja nebent tas, kurio žemėje, pav. smėlyje visai dobilai neauga.

Dobilai paprastai įsėjami į kokį nors varpinį augalą. Vieni sėja juos į rugius, kiti į vasarojų — avižas, miežius. Kol javas nenupiautas, įsėti dobilai tik sudygsta, bet augti mažai auga, nes juos stelbia pagrindinis augalas. Tačiau vos tik javus nuima, tuojau dobilai ima augti. Ypatingai gerai jie auga, kai po rugiapiūtės esti šilta ir palija. Kadangi vasarojus nusiima nuo lauko maždaug tik apie rugpiūčio mėn. vidurį, tai į jį įsėti dobilai jau nespėja tiek suaugti, kad galima būtų juos net šienauti. Visai kas kita su įsėtais dobilais į rugius. Rugiai nusiima gana anksti, ir todėl dobilai, turėdami pakankamai laiko suauga tiek, kad galima juos šienauti. Šitaip daugelis, ypač apie Tverečių ir Adutiškį ir daro. Dobilus sėja tik į rugius. Rugius nuėmę, dobiluose negano, bet leidžia jiems augti, kad paskui galėtų nušienauti. Geresniais metais ir geresnėse žemėse iš tikrųjų dobilai rugienose, ypač ten, kur dar piaunami rugiai piautuvais, gražiai suauga ir iš jų dar pasidaro gerokai pašaro žiemai. Kitur po rugiapiūtės ima tuojau dobiluose ganyti gyvulius. Dėl to kyla klausimas, kaip geriau: nupiauti dobilai, ar nuganyti. Pačiam ūkininkui, rodos, ir taip ir taip gerai, nes ir dobilų šienas geras daiktas ir ganykla dobiluose gera. Bet jauniems šiemečiams dobilams vis dėlto ne vistiek. Aišku, blogiausia jiems būtų, jeigu jų nei nupiautum, nei nuganytum. Tada jie ligi žiemos labai suaugtų, o žiemos metu, pridengus žemą storu sniego sluoksniu, jie pristigtų oro ir uždustų, vadinasi, pavasarį arba visai dobilai neužderėtų, arba būtų labai reti. Kad to nebūtų, suaugusių dobilų negalima žiemai palikti. Nors nušienauti jaunučiai šiemečiai dobilai ir labai geras pašaras, bet praktika rodo, kad šienauti dobilus prieš žiemą nenaudinga. Nenaudinga todėl, kad nušienauti (su rugiena) dobilai blogiau žiemoja, labiau bijo šalčių ir dėl to kitais metais gali duoti blogesnį derlių arba gali ir visai žūti. Jaunučių dobilų pašaras, tiesa, labai geras, bet daug vargo yra juos trumpomis ir dažnai drėgnomis rudens dienomis išdžiovinti. Išdžiovintų vėl labai greitai nutraška lapeliai ir tuo būdu dobilų maistingumas gerokai sumažėja. Dėl šių priežasčių patartina dobilus nuganyti. Tik ir nuganyti reikia atsargiai. Niekad nereikia nuganyti jaunučių šiemečių dobilų net taip, kad tik juoda žemė liktų. Toks nuganymas dobilams taip pat labai kenksmingas. Smarkiai nuganyti dobilai taip pat blogiau žiemuoja ir pavasarį menkiau atrodo. Ganyti dobiluose naudinga, bet tik su tam tikru saiku. Negalima dobiluose ganyti net ligi užšąlant. Apdairus ūkininkas, norįs gauti kitais metais geresnį dobilų derlių, privalo velybą rudenį, t. y. maždaug nuo spalių mėnesio pradžios ganymą dobiluose nutraukti, kad ligi užšąlant ir sniegui užkintant jauni dobiliukai suaugtų dar tiek, kad atrodytų kaip gerai įžėlęs rugių želmuo. Tada jie nebijos taip šalčio ir nebus tiek pavojaus, kad po sniegu, kaip sakoma, išsustų.

Tačiau jaunuose dobiluose ganyti reikia labai atsargiai, nes nuo dobilų labai dažnai išpunta karvės ir net arkliai. Reikia nepamiršti, kad negalima į dobilus leisti gyvulių labai išalkusių, nes tada apsiėda ir greičiau išpunta. Taip pat negalima gyvulių į dobilus leisti, kol yra rasa, lietui lyjant arba tuojau po lietaus. Ypatingai pavojinga gyvulius į dobilus leisti išalkusius. Dėl to prieš leidžiant į dobilus, patariama duoti kiek šiaudų, o tik paskui paleisti į dobilus. Atsargumo dėliai gera yra kas 20 - 15 minučių gyvulius nuo dobilų nuvaryti į kitokią ganyklą, o po kurio laiko vėl į dobilus leisti.

Šiaip ar taip dobiluose ganytume, vis tiek pasitaiko nuo dobilų išputimų. Žiūrėk, rodos, tik karvė į dobilus įžengė, o jau kaip kalnas ir stena. Tokiais atvejais gyvulį gali išgelbėti tik greita pagalba.

Kadangi ir atsargiai dobiluose ganant vis tiek pasitaiko išputimų, tai ūkininkams būtinai reikia turėti ir gelbėjimo prietaisus. Geriausia jų yra tam tikra žarna, vadinama *zonda*, kuria išleidžiama susirinkusios gyvulio viduriuose dujos, arba tam tikras durklas, vadinamas *truokaras*, kuriuo praduriamas gyvulio šonas (alkanojoje tuštumoje) ir išleidžiamos dujos.

Tokių prietaisų bent po vieną turėtų būti kiekviename kaime. Tada nebūtų tiek ir nelaimingų su gyvuliais atsitikimų, nes išputus galima būtų dar išgelbėti. Dobiluose neganant, tiek pavojaus gyvuliams išpusti nėra, nosr išputimų pasitaiko ir ne nuo dobilų. Tačiau dobilai ir šienauti negerai, nes tada esti menkesnis kitais metais jų derlius, nei nuganytų. Dėlto geriau dobiluose ganyti, bet kartu reikia ir saugotis bei turėti gelbėjimo priemonių — įrankių nuo išputimo.

Agr. M. Kraužlys.

SVEIKATA UŽ AUKSĄ BRANGESNĖ

Kas daryti sergant?

Gydytojas, pažinęs ligą ir prirašęs vaistų, palieka ligonį namiškių globai, duodamas tik tam tikrų slaugymo ir gydymo nurodymų. Čia trumpai nurodysime, kaip ir kada daromi šilti ir šalti kompresai, įšvirkštimai, levatyvos, ir t.t.

Šalti kompresai vartojami labai dažnai įvairiose ligose. Tam tikslui reikia pripildyti šaltu vandeniu, ledu ar sniegu guminius maišelius ir juos, į sausą staltiesę įvyniojus, uždėti ant reikalingos kūno vietos 15 — 30 minučių su 15 minučių protarpiais. Nereikia kreipti dėmesio į ligonies nusiskundimus. Mat, pradžioje tie šalti kompresai yra nemalonūs ligoniui. Bet greitai jie pripranta ir, jausdami palengvinimą, patys prašo laikyti šaltą kompresą kuo ilgiausiai. Ant širdies dažnai dedami *moliniai papločiai:* imama molis, sumaišomas su vandeniu ir prikemšamas į drobinį maišelį. Tokis molinis paplotis labai lengvai padaromas ir pigus. Kiekvieną kartą prieš vartojant reikia jis suvilginti šaltame vandenyje. Sušilus vienam papločio šonui, apverčiama ant kito šono.

Šalti kompresai sutraukia kraujo indus ir sumažina kraujo antplūdį.

Tuomi šalti kompresai netik silpnina kiekvieną aštrų uždegimo procesą, bet ir padeda sulaikyti smegenų, plaučių, pilvo ir kitus kraujaplūdžius.

Šalti kompresai vartojami: *ant galvos* — užkrečiamose ligose su smegenų plėvių hiperemija, galvos skausmais ir kliedėjimais (vidurių ir dėmėtoji šiltinė, plaučių uždegimas, smegenų plėvių uždegimas — meningitas, smegenų apopleksija ir t.t.).

Ant pilvo šalti kompresai dedami aklosios žarnos uždegimo pačioje pradžioje, peritonituose (pilvo plėvės uždegimas), moterų organų uždegimuose (perimetrituose).

Ant krūtinės — kada sergant džiova įvyksta plaučių kraujaplūdžiai.

Ant širdies — esant nerviškiems širdies plakimams, širdies raumenų ir plėvės uždegimams (mijokarditas, perikarditas).

Šilti kompresai vartojami labai įvairių rūšių. Tuo tikslu yra daug įvairių prietaisų ir indų: guminiai maišeliai, šilti sėmenų, sėlenų privilginiai, bonkos su karštu vandeniu ir t. t. Kad odos nenušutintų, reikia juos įvynioti į skudurus. Šilima sužadina kraujo indų išsiplėtimą, didina kraujo, o su juo ir priešbakterinių organizmo apsaugos kūnų antplūdį, mažina skausmus ir pagreitina uždegimo proceso išsivystimą ir užsibaigimą.

Ant galvos dedame anemiškuose ir nerviškuose apalpimuose, galvos svaiguliuose dėl smegenų, kraujo indų susitraukimo (arterio sklerotikams) ir t. t.

Ant kojų ir rankų esant nerviškiems galūnių kraujo indų susitraukimams, susilpus širdies raumenų jėgai, kada norime palengvinti jai darbą ir išplėsti galūnių kraujo indus ir t.t.

Ant širdies: prie krūtinės anginos (angina pectoris), kad galima būtų išplėsti vainikinės arterijos susitraukimą.

Ant pilvo — norėdami pagreitinti uždegimo metu atsiradusių kūnų (skysčių) įsisiurbimą, pusaštrame aklosios žarnos uždegimo laikotarpyje (4—5 ligos dieną), perimetrituose ir peritonituose, aštriame pūslės uždegime, inkstų, kepenų, žarnų dieglių palengvinimui ir t. t.

Šilti kompresai vartojami yra įvairiai. Drėgna šilima (drėgni, karšti sėlenų, sėmenų ar avižų prievilgiai, purvo ir molio papločiai, bonkos ir guminiai maišeliai su karštu vandeniu).

Šildomi kompresai *ant krūtinės* šitaip: sulenkiamas keturius kart rankšluostis, kad apjuostų visą krūtinę, o pločio turėtų 20 — 25 ctm., vilgomas šaltu vandeniu, dedamas ant klijuotės (ceratos); po klijuotės dedama dar multino gelumbės ar vilnonė skepeta. Visa tai uždedama iškart ant krūtinės taip, kad jo kraštai siektų pažastis, išviršaus aprišamas kitu rankšluosčiu ir segamas ar užbintuojamas stipriai, kad nenuslinktų ant pilvo. Tokis kompresas keičiama du kart per dieną (rytą ir vakarą). Jis vartojamas bronchituose, džiovoje, (plaučių plėvių uždegimuose).

Ant kaklo tokie kompresai dedama sergant angina, gerlės uždegimu ir t. t.

Ant pilvo — esant diegliams, aklosios žarnos uždegimui, apendicitui, peritonitui.

Ant juosmens — aštriuose inkstų uždegimuose (nefrituose), nervų skausmuose (lumbago) ir t.t.

Ant sąnarių — aštriame ir chroniškame reumate (drauge su salicylio tepalais).

Garstyčių kompresai (sinapizmai) vartojama taip pat dažnai. Tuo tikslu garstyčių miltai vilgomi šiltame vandenyje, į kurį įpilti reikia truputį acto. Gautąja tešla aptepamas drobės gabuliukas, pridengamas merle ir dedamas ant odos. Krautuvėse galima gauti paruošti garstyčių popieriai, kuriuos suvilgius šiltu vandeniu dedame ant reikalingos kūno odos vietos. Šie garstyčių kompresai po 10 — 15 minučių, pradėjus smarkiai deginti, nuimami, oda nuplaujama šaltu vandeniu, kad neatsirastų sunkiai gydomos pūslės ant odos. Šie garstyčių kompresai vartojamis *ant juosmens*, tarp menčių, esant reumato skausmams, *ant sprando* — smegenų apopleksijose, kraujo antplūdžiuose (pas pilnakraujus): *ant kojų* — širdies ir bronchinės astmos priepuoliuose ir t. t.

Sausos taurės (bankos) statoma ant *krūtinės* atitraukti skausmams, sumažinti dusulį (plaučių ir plėvių uždegimas, bronchitai, infarktai, bronchinės astmos ir t.t.). Ant *širdies* — esant širdies raumenų nusilpimui, mijokarditui. Oda, ant kurios statoma taurės, reikia ištepti vazelina. Taurės ištepama lazdele su vata, suvilgyta spirite, padegama ir greit viena po kitos statomos ant odos. Oro tūris taurėje, atšalus, mažėja ir, dėl neigiamojo spaudimo taurėje prisisiurbia į odą ir traukia į tą vietą kraują.

Taurės laikomos ant odos apie 15 minučių. Norėdami jas nuimti, spaudžiame pirštu odą pagal patį taurės kraštą. Oras įsiveržia į taurės vidų, ir ji pati atkrenta nuo odos. Be sausų taurių medicinoje yra vartojamos ir kraujui nuleisti taurės. Jas gali statyti tik gydytojai.

Inhaliacijas (vaistų į gerklę įkvėpavimas) vartojamas yra, sergant viršutinių alsavimo kelių (gerklės, trachejos ir bronchų) uždegimu. Šalia ypatingų tuo tikslu aparatų yra labai paprasti, kasdieniniame gyvenime pritaikomi inhaliacijos būdai. Esant gerklės uždegimui, daroma paprasčiausiu būdu terpentino ir kitų garuojančių medžiagų, inhaliacijos: į praustuvę su verdančiu vandeniu įpilama terpentino, ar kitų garuojančių gydomų medžiagų truputis ir, pridėjus rankas prie burnos piltuvėlio pavidalu, įalsuojama iš plautuvės karšti garai. Gerai yra, kada ligonis guli lovoje ir, išsitrynęs terpentinu krūtinę, užsidengia paklote ir įkvėpuoja tokiu būdu terpentino garus. Kartu terpentinas erzina krūtinės odą ir veikia atitraukiamu būdu. Inhaliacijoms vartojama dažniausiai terpentinas ($^1/_2$%), kreozotas (1—5%), pušų vanduo (4%), mentolas (5—10%).

Kasdieniniame gyvenime neretai reikalingas yra dirbtino vėmimo mokėjimas padaryti. Apsinuodijuosiems, girtiems, skilvio apsunkinimuose maistu ir t. p. sužadindami dirbtiną vėmimą, labai pagelbstime. Mat, podraug su išvemiamu maistu pašaliname tokiu būdu daug nuodingų ir kenksmingų medžiagų.

Paprasčiausias dirbtino vėmino būdus — įkišus du pirštu į burną erzinti užpakalinės ryklės sienelę. Vietoje piršto vartojama špadelis, duodama gerti drungnas sūdytas vanduo, daroma podinis apomorfino įšvirkštimas ir t.t.

Klizmos (levatyvos) daroma taip: stiklinis 1 literio (4—5 stiklinių) tūrio indas įjungiamas su gumine $1^1/_2$ metro ilgio žarna, užsibaigiančia guminiu antgaliu. Indas pakabinamas ant sienos ties lova 1 metro aukštyje nuo ligonies; ligonis guli ant dešiniojo šono. Antgalis patepamas vazelinu ir įkišamas į tiesiąją žarną 10 — 15 cm gilumo. Po to ligonis apsiverčia ant nugaros ir kairiojo šono.

Klizmos daromos iš šilto vandens. Negalima daryti klizmų sergant dizenterija ir pilvo diegliais. Vartojama klizmos, sergant vidurių šiltine, plaučių uždegimu ir limpamomis ligomis. Be to, dar vartojama maisto ir vaistų klizmos.

Medicus.

MOTERŲ DARBAI

Vaisių džiovinimas

Kriaušės. Kietas, neprinokusias, bet nukritusias kriaušes surinkus sudėti į puodą ir užpylus verdančiu vandeniu pastatyti ant plytos, kad kriaušės pamestų žalią spalvą. Kai kriaušės paruduos, tai išėmus iš puodo nulupti ir gražiai skiltelėmis supiausčius dėti ant šiaudais išklotų skardų ir džiovinti nekarštoje krosnyje. Prinokusių kriaušių verdančiu vandeniu plikinti nereikia, bet tik nulupti, supiaustyti ir džiovinti. Žiemą, dėl įvairumo, galima bus išvirti sriubą iš džiovintų kriaušių su cukrumi.

Obuoliai. Surinkti nukritusius obuolius, gražiai išpiaustyti kirmėlėtas vietas ir neluptus piaustyti skiltelėmis arba ritinėliais ir džiovinti nekarštoje krosnyje. Tokius džiovintus obuolius galima bus suvartoti gavėnios laiku sriuboms.

Slyvos. Džiovinimui tinka vengriškos slyvos. Jos džiovinamos ant šiaudais išklotų skardų, nekarštoje krosnyje.

Daržovių džiovinimas

Daugelis mūsų šeimininkių neturi tinkamos vietos daržovėms laikyti arba ir nežino kaip paruošti daržoves, kad turėti jų ir žiemai. Gerai, kas turi gerą rūsį, tai smėlyje gali išlaikyti burokėlius, morkvas, griešcius, petruškas ir kitas daržoves iki pavasario. Bet kas neturi rūsio, tai laiko daržoves duobėse ir žiemą nepatogu jų iš duobės pasiimti.

Gerai būtų, kad šeimininkės pamėgintų sau daržovių prisidžiovinti. Džiovinti galima šias daržoves: morkvas, petruškas, kopūstus, selėrus, porus, svogūnus ir t. t. Kiekviena iš šių daržovių reikia, gerai išvalius, nuplauti ir nuspaudus vandenį, supiaustyti siauromis juostelėmis ir džiovinti kiekvieną daržovę atskirai, ant baltais popieriais potiestų skardų. Daržoves reikia džiauti krosnyje po duonos.

Išdžiūvusias daržoves galima sumaišyti kartu ir laikyti popieriu išklotoje dėžutėje. Prieš vartojimą daržoves reikia pamerkti šiltame vandenyje ir išėmus iš vandens, dėti sriubon ir, virti. Galima padžiovinti smulkiai supiaustytų grybų ir sumaišyti su džiovintomis daržovėmis. Žiupsnelis daržovių tiks į kopūstus, kruopas, bulvienę ir į kitas sriubas.

Valgiai iš pamidorų ir agurkų

1. Nuplovus gražius, prinokusius pamidorus, reikia supiaustyti ritinėliais, pasūdyti ir pabarsčius pipirais duoti į stalą.

2. Supiaustytus pamidorus perdėti piaustytų svogunų ritinėliais, pasūdyti, papipirinti ir truputį pašlakščius actu duoti į stalą.

3. Ritinėliais supiaustytus pamidorus, smulkiai supiaustytą rauginta agurką ir dukart tiek virtų piaustytų bulvių, truputį pasūdyti ir sumaišyti su gera, rūgščia grietine.

4. Nulupti $^1/_2$ kg agurkų, supiaustyti plonai riekelėmis ir pasūdyti. Pertrinti per sietelį truputį šviežio sūrio ir sumaišyti su 1 stikline geros rūgščios grietinės, kad pasidarytų tirštas padažas. Nusunkus agurkus sudėti į grietinę ir įdėti 1 kapotą svogūną, truputį pipirų, sumaišyti ir paduoti valgyti.

5. Parinkti lygių, nepernokusių, žalių agurkų ir kiekvieną perpiovus pusiau, išimti vidurius ir į puseles įlašinti po porą lašų citrinos sunkos. Paskui pasigaminti tokio kamšalo: išvirti vandenyje ryžių su sviestu ir sumaišyti juos su virtais, kapotais grybais. Pridėjus to kamšalo į abi agurko pusi ir tas puses sudėjus vieną ant kitos, surišti siūlu. Puode ištirpinti sviesto, sudėti agurkus, pabarstyti tarkuotu sūriu, įdėti piaustytų pomidorų, keletą šaukštų rūgščios grietinės ir uždengus šutinti ant mažos ugnies. Kai išvirs, išdėti agurkus ant lėkštės ir užpylus tuo pačiu padažu, kuriame virė, duoti į stalą.

6. *Agurkų marmeladas.* Prinokusius agurkus nulupti, išimti sėklas, nuplauti, nušluostyti švariu rankšluoščiu ir supiaustyti plonais, pailgais gabalėliais. Sudėjus į vandenį su actu pavirinti 2—5 minutes, išimti iš puodo ir duoti nusivarvėti. Paskui 3 kg apvirtų agurkų paimti 1 litrą vyninio acto, 3 kg cukraus, 5 gvazdikėlius, kelias cinamonų žieveles, sudėjus viską į puodą šiek tiek pavirinti ir sudėti agurkus. Sudėjus agurkus dar pavirinti $^1/_2$ valandos. Po to marmeladą sudėti į puodą, ant viršaus uždėti cinamonų žievelių, užpilti trupintu lajumi arba stearina, kad nepelėtų ir laikyti sausoje, vėsioje vietoje.

Vaisių kompotas su makaronais

Išvirti sūdytame vandenyje su kiaušiniais maišytų makaronų, gerai nusunkti ir sudėjus į lėkštę užpilti virtu kompotu iš obuolių ir kriaušų. Kompoto skystimą pilti prieš pat valgį. Vietoje makaronų galima vartoti pabiriai virtus ryžius.

Mėsos priežiūra vasaros metu

Kiekviena mūsų sodžiaus šeimininkė stengiasi pasigaminti didesnį įvairių produktų kiekį, kad užtektų ilgesniam laikui. Svarbu gerai ir daug pasigaminti, bet dar svarbiau nesugedusius tuos produktus išlaikyti iki sunaudojimo. Ne viena šeimininkė pasiskundžia, kad jos produktai, rodos ir gerai paruošti, bet po kiek laiko pradeda pelėti, rūdyti, džiūti ir atsiranda mažų kirmėlaičių. Tokie produktai pamažu darosi netinkami naudojimui.

Man čia svarbu duoti keletą patarimų šeimininkėms, kaip galima išgelbėti mėsą nuo gedimo. Norint, kad rūkyta mėsa negestų, reikia parinkti jai tinkamą vietą kabėjimui. Vieta turi būti ne labai sausa, vėsi, tamsi ir gerai vėdinama. Jei mėsa peli, tai vieta drėgna. Pradėjusią pelėti mėsą reikia peiliu gerai nugramdyti pelėsius ir nuplauti išvirtu ataušusiu sūrymu. Verdant tokį sūrimą reikia vandenin pridėti įvairių prieskonių, kaip: pipirų, lapelių, svogūnų, petruškų, morkvų ir kit. Sūrymui vietoje vandens galima vartoti išrūgas, kurias taip pat reikia išvirinti su prieskonais ir ataušinti. Nuplautą mėsą reikia pakabinti vėsioje, perpučiamoje vietoje, kad nudžiūtų.

Sausoje vietoje mėsa perdaug išdžiūsta. Taigi kad mėsa nedžiūtų, reikia ją ištepti kiaušinio baltymu. Saugoti, kad toje vietoje, kur kabo mėsa, nebūtų musių, nes jos ant mėsos sudeda kiaušinėlius, iš kurių po kiek laiko išsirita kirmėlytės, kurios ir gadina kumpius ir lašinius.

Taigi bet kaip pradėjusią gesti mėsą reikia plauti sūrimu arba išvirtomis išrūgomis.

Marinuoti baravykai

Nuvalius jaunus baravykus sudėti į pasūdytą vandenį — verdantį. Tris kartus su mažom pertraukom užvirinti. Sudėti ant rėčio ir, kai nudžius, sudėti į indą ir užpilti marinatu. Marinatas verdamas iš vandens, druskos, pipirų, lauro lapelių, acto ir cukraus.

Marinuojama baravykų galvutės. Nuvalius ir nuplovus sveikas baravykų galvutes sumesti į pasūdytą vandenį 5 — 7 minutėm. Išgriebus perpilti šaltu vandeniu ir išbėrus ant rėčio apdžiovinti. Paskiau sudėti į stiklinį ar molinį indą ir užpilti stipriu (5%) acto marinatu, palaikyti 2—3 dienas. Tada marinato skystį nupilti, o užpilti nauju, nes atsiranda nešvarumai, nuo kurių grybai genda. Į marinatą patartina dėti truputį cukraus.

Marinuotos rudmėsės

Jaunos, sveikos rudmėsės gerai nuplauti, apsausinti ir sudėti į stiklinius ar gerai palivotus indus. Atskirai verdamas marintas: vanduo, gvaizdikėliai, druska, pipirai, lauro lapai, šaukštas cukraus, acto, cinamono. Verdančiu marinatu užpilti ant rudmėsių ir ataušus aprišti. Laikyti sausoje vietoje.

Sūdyti grybai

1 ltr. grybų 30 — 40 g druskos, ir krapų. Sūdoma baravykai ir jų kotai, lepšės. Baravykus išrinkus nuplauti, dėti į pasūdytą vandenį ir virti su galvutėmis. 10—15 min. Kotus nuvalius nupilti ir išvirti. Paskiau perpilti šaltu vandeniu, ir padėti ant rėčio ar sietelio nusivarvėti. Kai apdžius, dėti eilėmis krapai, grybai, druska. Pridėjus pilną indą, užkloti druskos tirpinyje mirkytu skudurėliu. Uždėti medinį dangtelį ir prislėgti. Taip sūdyti grybai laikomi šaltai.

Daugiau gaminkime silosuoto pašaro

Nuo pašarų parinkimo, pagaminimo ir jų kiekio labai pareina pieno ūkio apsimokėjimas. Kad iš tikrųjų taip yra, tai kiekvienas ūkininkas, daugiau ar mažiau besiverčiąs pieno ūkiu, gerai žino, kokią jis turi naudą, pigiai pasigamindamas gerų ir pakankamą kiekį pašarų savo ūkyje. Čia kaip tik ir norima priminti, kad daugiau susirūpintume silosuoto pašaro gaminimu t. y. baltymingų žaliųjų pašarų rauginimu. Šis pašarų gaminimo būdas dar mūsų krašte beveik nevartojamas.

Kokią turi reikšmę silosuotas pašaras gyvulių šėrime, čia netenka daug aiškinti. Patirta, kad šeriant melžiamas karves silosuotu pašaru, galima pakelti jų pieningumą nevartojant koncentruotų pašarų, pav. vienai karvei sušeriant 10 kg šieno, 20 kg silosuoto pašaro, 5 kg bulvių per dieną gaunama 15 litr. pieno. Jei prie šios duoklės dar pridėsime ankštinių grūdų miltų, tai per dieną gali duoti viena karvė net iki 20 kg pieno.

Matome, kad ir nevartojant koncentruotų pašarų galima gauti daugiau pieno. Silosuotas pašaras nemažai užvaduoja koncentruotus pašarus, kurie yra žymiai brangesni. Silosuotas pašaras dalinai pavaduoja ir šakniavaisius, kurių išauginimas taip pat nepigiai atseina. Todėl galima karvių šėrimą sutvarkyti vasarą ir žiemą be koncentruotų pašarų. Vasarą reikia turėti geras nuolatines ganyklas, gerai jas mokėti naudoti, tręšti ir prižiūrėti, o žiemai pasigaminti geros žolės, dobilų šieno ir silosuoto pašaro.

Be to. reikia atminti, kad silosuojant žalius pašarus mažesnis nuošimtis jų žūva, kaip džiovinant. Džiovinant pašarą, kad ir gerame ore, visvien baltyminių maisto medžiagų žūsta daugiau.

Silosavimui tinka šie žalieji pašarai: pievų, ganyklų žolė, dobilai, įvairių šakniavaisių lapai, mišiniai, bulvienojai. Dabar, pav., Vokietijoje silosuoja šutintas bulves ir kapotus runkelius. Geriausiai silosuojasi nedaug turį baltymų pašarai, pav., šakniavaisių lapai, kukurūzai, bulvienojai. Gerai pavyksta silosuoti dobilai, pievų ir ganyklų žolė. Reiktų silosuoti antrą dobilų ir pievų žolę, nes pirma žolė dažniausia, geram orui esant, galima išdžiovinti, kai tuo tarpu antra žolė rudeniop retai kada pavyksta gerai išdžiovinti dėl blogų orų.

Vasaros metu pas mus labai pablogėja ganyklos. Per karščius prastai želia žolė, gyvuliai ją greit nuėda ir dėl to labai nukrinta karvių pieningumas. Tokiais atvejais, kad pienas nesumažėtų, reikia stengtis jį palaikyti, šeriant melžiamas karves silosuotais pašarais, kurių turėtume pasigaminti prieš metus, prieš kelius mėnesius.

Plačiau apie pašarų silosavimą (rauginimą žiūr. 1937 m. „Ūkininkų Kalendoriuje" ir „M. Artojuje".

Bandymai Vokietijoje

Vokietijoje netoli Štetino miesto (Koesline) buvo „amžinieji" rugių sėjimo bandymai nuo 1914 — 1935 m., vadinasi 20 metų toje pačioje vietoje buvo sėjami rugiai. Dirva buvo tinkama rugiams. Mėšlo ir žalios trąšos ta dirva per tą laiką negavo. Paaiškėjo, kad rugiai gali toje pačioje vietoje augti ilgus metus. Tą pakelia, bet negali pakęsti blogo žemės įdirbimo. Nupiovus rugius, dirva tuoj reikdavo nuskusti ir suakėti. Sėti rugių į nesusigulėjusią dirvą negalima; derlius tuoj labai sumažėdavo. Prieš sėją iš anksto dirvą reikia suarti. Švari ir gerai dygstanti sėkla labai pakeldavo derlių. Keisti sėkla reikia kas 3 metai. Per anksti ir per vėlai pasėti rugiai menkiau užderėdavo. I visus tuos dalykus labai daug dėmesio kreipdavo kiekvienais metais. Todėl per 20 metų, negaudamas nei mėšlo, nei žalios trąšos, derlius nesumažėjo. Dirva buvo puvėninga. Stiprus patręšimas gerai apsimokėjo. 400 kg tomamilčių, 250 kg 40% kalio druskos ir 300 kg sieros rūgšties amoniako pagamindavo daugiau 59 cnt. grūdų ir 108 cnt šiaudų iš 1 ha, negu netręštame plote. Čia 1 cnt.=50 kg.

Seradėlė — geras pašarinis augalas lengvose žemėse. Ją dažniausiai sėja kaip dobilus, į rugius pavasarį. Vokiečiai (Mitteilung fuer Land N.) pastebėjo, kad dirva reikia mineralinėmis trąšomis patręšti iš rudens, rugius sėjant. Daugiausia seradėlė reikalauja kalio. Fosforo, kaip ir lubinas, susiranda žemėje; ir sunkiai tirpstantį ištirpdo pati. Bet kalio druskos 40% į 1 ha reikia berti bent 2 — 3 maišus iš rudens. Nemėgsta seradėlė rūgštaus amoniako, geriau salietrą mėgsta.

Naikinkim piktžoles pakelėse

Važiuodamas vieškeliais ir plentais, dažnai matai griovius ir šlaitus, priaugusius vešliausių piktžolių. Jos ten dažnai nė kieno nenaikinamos auga, veisiasi ir teršia plačiausios apylinkės ūkininkų laukus. Ypatingai tas pastebima prie plentų, bet netrūksta ir pavieškelėse. Pasitaiko, kad ūkininkai ar tai suprasdami piktžolių žalą, ar taisyklių bei įsakymų verčiami, pakelių griovius išpiauna. Tuo tarpu prie plentų ir geležinkelių pirmiausia šienaujamos tos vietos, kur išaugusi gera, vertinga žolė. Piktžolės dažnai paliekamos Dievo valiai, nes jų nėra kur dėti. Taip neturėtų būti. Turint galvoje, kad prinokusios piktžolės šimtais įvairiausių būdų platina savo sėklą ir teršia laukus, reikia pasistengti jas, kol dar nepribrendusios, sunaikinti. Į tai turi atkreipti dėmesį ne tik ūkininkai, bet ir plentų bei geležinkelių prižiūrėtojai.

Atsakymai Skaitytojams

Ats. Fr. Kr. Nieko patarti negalime, nes neturime žinios, ar toks bankas dar yra. Šiuo reikalu kreipkitės į Lietuvos Atstovybę Varšuvoje ir prašykite informacijų. Jeigu buvote įdėję bankan aukso rublius, tai yra prasmė dabar teirautis, bet jeigu popierinius rublius, tai neapsimoka daryti jokių pastangų, nes reikėtų įrodyti, kad bankas iš tų pinigų turėjo naudos, o kadangi įrodyti tai neįmanoma, tai bankas neturės jokios pareigos tamstai indėlio grąžinti.

Žemės ūkio gaminių kainos

Šių metų rugpiūčio 26 d., Vilniaus Javų - Prekių Biržos pranešimu, buvo mokama už 100 kg auks.

Rugiai	15.00—16.00
Kviečiai	—
Miežiai	—
Avižos	—
Sėmenys	42 50—43 50
Vikiai	—
Lubinas (mėlynas)	
Kvietinės sėlenos	10.00—10.50
Ruginės sėlenos	8.00— 8.50
Sviestas 1 kg I rūšies urme	2.70
„ „ „ detal.	3.00
„ „ II rūšies urme	2 60
„ „ „ detal.	2.90
„ „ III rūšies urme	2.50
„ „ „ detal.	2.80
Kiaušinių kapa	3.00—4.20
„ štuka	6—8 sk.

Atsakomasis redaktorius ir leidėjas LIUDVIKAS CICĖNAS.

„RUCH" spaustuvė, Vilnius, Totorių g.